

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Valtiontalouden niukkuuden ja vaadittavien leikkaustoimien seurauksena on usein asenteiden koveneminen erityisesti vammaisia ja heidän saamiensa tukimuotoja kohtaan. Kuurojen Liitto ry pitää kannatettavana tavoitteena sitä, että vuoropuhelua kansalaisjärjestöjen kanssa vahvistetaan sekä kansalaisjärjestöstrategia ja sen toimeenpanosuunnitelma toteutetaan. Tässä työssä on tärkeää, että valtiohallinto osallistaa säännöllisesti viittomakielisten järjestöjä, jotta työssä osataan tunnistaa viittomakielisiin kohdistuvaa syrjintää ja lisätä tämän ryhmän yhdenvertaisuutta. Kuurot ja viittomakieliset kohtaavat arkielämässään edelleen paljon syrjintää ja negatiivisia asenteita. Tämä näkyy koulutuksessa, kielen saamisessa varhaislapsuudessa, työllistymisessä sekä työelämässä, tulkkauspalvelussa, tiedonsaannissa sekä muissa palveluissa.

Kuurojen liitto kiittää, että viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessi on huomioitu toimenpideohjelmassa. Sen eteneminen on hyvin tärkeää. Prosessin lähtökohtana tulee olla viittomakielisen yhteisön osallistamisperiaate sekä avoin vuoropuhelu järjestökentän kanssa. Totuus- ja sovintoprosessin tulee olla aidosti osallistava ja ottaa huomioon viittomakielisen yhteisön monimuotoisuus.

Kuurojen Liitto on huolissaan mahdollisten leikkausten vaikutuksista viittomakielisten arkeen. Liiton pienenevä rahoitus on jo nyt vaikuttanut siihen, saako viittomakielinen itselleen sopivaa apua ja tukea liitosta. On tärkeää muistaa, ettei hyvinvointialueilta ole saatavilla suoraan viittomakielellä annettua palvelua. Tulkin kanssa asiointi ei kaikille ole sopiva muoto, eivätkä viranomaiset toisaalta aina tunnista esim. asiakas- ja potilaslakeihin sisältyvää vastuutaan järjestää tulkkausta.

Kelan tulkkaukspalveluita käyttäessään tulkkaukspalveluun oikeutettu ei itse voi vaikuttaa, millainen tulkki tulee. Erityisesti suomenruotsalaista viittomakieltä osaavia tulkkeja on liian vähän, jotta sopiva ja omakielinen tulkkaukset aina järjestyisi tarpeeseen.

Kansalaisjärjestöstrategiassa on tärkeää huomioida yhdenvertaisuutta edistävien järjestöjen riittävä rahoitus ja toimintamahdollisuudet. Tällä varmistetaan osallistamisperiaatteen toteutuminen ja että ne henkilöt, joihin syrjintää usein kohdistuu (kuten viittomakieliset), saavat tarvitsemansa tuen ja palvelut.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Kuurojen Liitto haluaa erityisesti nostaa esille, että edustamamme ryhmä kohtaa usein moniperustaista syrjintää sekä vammaan että kielen perusteella. Siksi syrjinnän vastaiseen työhön on panostettava määrätietoisesti ja järjestöjen osaaminen on huomioitava. Viittomakielisten ryhmä on moninainen ja erityisesti kuuro maahanmuuttaja kohtaa monia esteitä Suomessa. Ilman riittävää resurssointia apu jää liian monella tavoittamattomiin.

Viittomakielisiin kohdistuvaa etenkin rakenteellista syrjintää on tunnistettava entistä paremmin, jotta yhteiskunta osaisi paremmin vastata viittomakielisten tarpeisiin. Tällä hetkellä useat viittomakieliset palvelut ovat uhattuina ja niitä koskevia heikennyksiä viedään eteenpäin, kuten tulkkaukspalveluissa (tallenteita koskeva tulkkauksetkielto) tai esim. tekstipalvelupuhelun lakkauttaminen. Lisäksi viittomakielinen hätäilmoitus -pilotti loppui joulukuussa 2023 eikä jatkoa ole luvattu, vaikka hallitusohjelmassa on Hätäkeskuslaitokseen liittyvät selkeät kirjaukset: ”Arvioidaan mahdollisuutta hyödyntää videopuheluiden käyttömahdollisuutta hätäilmoitusten yhteydessä.” (s.31) ja ” Viittomakielisten palvelut huomioidaan ja niiden saavutettavuutta parannetaan.” (s.186) Esteettömyysdirektiivin implementointiin liittyvä hätäilmoituksen reaaliaikainen teksti (RTT) on suunnitelmien mukaan tulossa käyttöön kesäkuussa 2025, mutta kirjoitettuun suomen kieleen perustuvana ilmoitustapana se ei täysin korvaa viittomakielistä hätäilmoitusta.

Hyvinvointialueilla on edelleen laajasti käytössä takaisinsoittopalvelu eikä saavutettavaa keinoa olla terveydenhuoltoon yhteydessä ole kaikilla alueilla. Laajamittaista kokonaisarviointia tarvitaan, jotta viittomakieliset saavat yhdenmukaisia palveluita.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Viittomakielisiä koskevia toimenpiteitä tulisi lisätä ohjelmassa. Tarvitaan viittomakielipolitiinen toimenpideohjelma omana kokonaisuutenaan, jotta päästään korjaamaan rakenteellisia ongelmia ja saadaan konkreettisemmat tavoitteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ylipäänsä vammaisia koskevia toimintoja tulisi ohjelmassa vahvistaa.

Viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin osalta toivomme konkreettisempia toimenpiteitä kuin työn tukeminen ja tulosten jalkauttaminen (viestintä ja tapahtumat). Prosessin tavoitteena on selvittää viittomakielisiin kohdistuneita vääryyksiä, lisää yleistä tietoisuutta viittomakielisten historiasta ja viittomakielistä, etsiä sovintua / sovintoa sekä estää se, ettei vääryyksiä enää tapahtuisi. Valtion korjaavilla ja yhdessä sovituilla toimenpiteillä varmistetaan, etteivät syrjivät käytännöt enää jatku tulevaisuudessa ja että viittomakielisten palvelut paranevat. Asenteet viittomakielisiä kohtaan muuttuvat myönteisimmiksi viittomakielisten historian ja nykytilan ollessa yleisemmin tiedossa ja mm. esillä oppikirjoissa. Prosessin etenemisen kannalta on keskeistä, että psykososiaalinen tuki järjestetään ensisijaisesti viittomakielellä (ei vain tulkattuna). Siksi on lyhytnäköistä ja kestäväntöntä, että HUS on kaikessa hiljaisuudessa lakkauttanut kulttuuripsykiatrian poliklinikan, jossa oli vahvaa osaamista suoraan viittomakielisille suunnatussa psykoterapiapalvelussa. Omakielinen keskustelu viittomakielellä on tärkeää, jotta terapiasta on mahdollisimman paljon hyötyä ja luottamuksellinen suhde voi terapiassa syntyä. Valtion tulee selvittää viittomakielisen psykoterapian järjestäminen, minkä tulee pitää sisällään viittomakielisten osaajien lisäkoulutus.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Jokaisen ministeriön tulee omalla vastuualallaan viittomakielilain (359/2015) 3 pykälän velvoittamana edistää viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Näiden kielellisten oikeuksien toteutumista tulee raportoida säännönmukaisesti kielikertomuksessa. Tällä hetkellä edistämistä ja raportointivelvoitteensa hoitaa asianmukaisesti vain oikeusministeriö.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminnan resursointi tulee arvioida uudelleen, sillä valtuutetun toimistoon otetaan yhteyttä vammaisuuteen liittyvän syrjinnän vuoksi vuosi vuodelta useammin. Myös viittomakieliset ovat paremmin tietoisia tästä mahdollisuudesta. Ilman riittäviä resursseja valtuutetun toimisto ei pysty tehokkaasti ja nopealla aikataululla puuttumaan syrjintään.

Muut kommentit

Viittomakielten (suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli) tutkimusta, kielenhuoltoa ja elvytystyötä tulee turvata riittävällä rahoituksella ja resursseilla Suomen kielipoliittisen ohjelman linjausten mukaisesti.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Rönneberg Marika

Kuurojen Liitto ry